

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-583129-III/08/MRP

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, 29/09/2008r.

**Pani
Jolanta Fedak
Minister Pracy
i Polityki Społecznej**

Szanowna Pani Minister

Pragnę poinformować Panią Minister, iż do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają pisma od osób mieszkających na obszarach popegeerowskich, które wyrażają niezadowolenie z sytuacji panującej na lokalnych rynkach pracy oraz z poziomu i jakości usług świadczonych przez powiatowe urzędy pracy. Problemy przedstawiane przez osoby bezrobotne dotyczą głównie kłopotów ze znalezieniem zatrudnienia (lub innej pracy zarobkowej) oraz niemożnością zaoferowania przez powiatowe urzędy pracy konkretnych ofert pracy (odpowiadających ich wykształceniu) lub ofert szkoleń, które pozwoliłyby zwiększyć szansę na podjęcie zatrudnienia.

Z napływających pism - niejednokrotnie bardzo emocjonalnych - wynika, że osoby zamieszkujące na terenach popegeerowskich mają zaniżone poczucie własnej wartości. Osoby te zwracają bardzo często uwagę, na to, że są pozbawione jakiegokolwiek opieki (pomocy) ze strony Państwa, a co się z tym wiąże nie mają żadnych perspektyw na poprawę swojej sytuacji życiowej (syndrom wykluczenia społecznego).

Obserwacje dokonane przez Rzecznika Praw Obywatelskich pokrywają się w dużej części z wynikami badań przeprowadzonych na zlecenie Departamentu Analiz Ekonomicznych i Prognoz w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, a opublikowanych w opracowaniu pt.: „Rynki pracy na obszarach popegeerowskich - Raport z badań”.

Po zapoznaniu się z treścią powyższego „Raportu” nasuwa się wniosek, iż mimo upływu blisko dwudziestu lat od momentu rozpoczęcia transformacji gospodarczej polska wieś nadal nie ma przed sobą pozytywnych perspektyw i wiele obszarów wiejskich staje się enklawami biedy, z których bardzo trudno się wydostać.

W rejestrach powiatowych urzędów pracy dominują tutaj osoby długotrwale bezrobotne, które z upływem czasu coraz trudniej zaktywizować. Twórcy „Raportu” upatrują przyczyny takiej sytuacji - między innymi - w niskiej jakości kapitału ludzkiego na popegeerowskich rynkach pracy i braku odpowiednio wykwalifikowanych kadr, odległości tych terenów od metropolii, czy też nienajlepszej jakości infrastruktury. Alarmujące są wyniki obrazujące współczynnik osób biernych zawodowo. Mieszkańcy terenów wiejskich zbyt wcześnie wycofują się z rynku pracy. Szczególnie niepokojące są informacje, o tym że czynią tak dlatego, iż „dochody z zasiłków socjalnych w połączeniu z dochodami z dorywczej pracy nierejestrowanej często okazują się wyższe niż dochody z pracy legalnej” oraz o fakcie świadomego rezygnowania pracy na lokalnych rynkach pracy na rzecz sezonowych zagranicznych wyjazdów do pracy. Autorzy „Raportu” zwracają także uwagę na istnienie tzw. bariery mentalnej, której „skutkiem działania” jest pogodzenie się części osób ze swoim losem i świadome rezygnowanie przez te osoby z podejmowania jakichkolwiek działań zmierzających do poprawy swojej sytuacji, czy też sytuacji najbliższej rodziny.

Kolejnym czynnikiem utrudniającym zmiany jest niepokojąco niski poziom edukacji dostępnej na tych terenach zarówno pod względem ilościowym, jak i przede wszystkim jakościowym. Przedstawione dane wskazują, iż szansą na awans społeczny jest wyższe wykształcenie, z którym wiąże się wysoki współczynnik zatrudnienia, ale jednocześnie dobitnie uwidaczniają jak trudny do osiągnięcia jest to cel w środowiskach wiejskich (przeciętny współczynnik osób z wyższym wykształceniem w Polsce 15,1%, a w badanych powiatach 7,9 %). Wyniki egzaminów gimnazjalnych, maturalnych i innych sprawdzianów zewnętrznych wyraźnie wskazują na dystans edukacyjny, a także na typową dla dawnego modelu edukacji strukturę wykształcenia ukierunkowaną na zdobycie zawodu i umiejętności praktycznych. Niestety ciągle duży problem stanowi codzienny dojazd do szkół. Ponadto brakuje wsparcia młodzieży programami zwiększającymi ich atrakcyjność na rynku pracy (np. stażami, szkoleniami, praktykami). Wyniki przeprowadzonej analizy pozwalają wnioskować, iż pomoc w przeważającej mierze powinna być właśnie kierowana do osób dopiero zaczynających swoją karierę zawodową, tak aby mogły one stanowić czynnik ożywiający lokalne środowiska.

Rzecznika szczególnie zaniepokoiła postawiona w raporcie teza jakoby dotychczasowe działania instytucji, których celem jest - między innymi - aktywizacja środowisk wiejskich cechowała niską skuteczność. Od likwidacji PGR-ów minęło już kilkanaście lat, a dystans oddzielający miasto i wieś niestety znacznie się nie zmniejszył. Wątpliwości budzi zwłaszcza działalność powiatowych urzędów pracy,

które oferując różne formy pomocy nie zawsze dopasowują je do aktualnych potrzeb danego regionu. Zarzut schematyzmu programów pomocowych pojawił się nie tylko we wspomnianej analizie, był już poruszany kilka lat wcześniej podczas seminarium Ministerstwa Gospodarki „Rozwój obszarów wiejskich - perspektywa zatrudnienia poza rolnictwem” (odbywającego się w dniach 24 i 25 maja 2004 r.), na którym polscy, brytyjscy i hiszpańscy eksperci jednym głosem podkreślali kluczowe znaczenie właściwego dostosowania takich programów. W trakcie obrad ówczesny ekspert CASE Michał Boni stwierdził potrzebę stworzenia długofalowego programu działań na rzecz uzdrowienia sytuacji na terenach wiejskich, który uwzględniałby „różne modele rozwojowe obszarów wiejskich dopasowane do warunków regionalnych i lokalnych”. Postulaty o podobnej treści znalazły się także w powyższym „Raporcie” w dziale III „Wnioski i rekomendacje” napisanym przez panią prof. Urszulę Sztanderską. W rozdziale poświęconym rekomendacjom zwrócono uwagę na potrzebę tworzenia lokalnych i regionalnych strategii rozwoju, które byłyby zindywidualizowane i dopasowane do sytuacji w poszczególnych gminach, powiatach i województwach.

Za słuszny należy też uznać pogląd wyrażony przez panią prof. Urszulę Sztanderską o potrzebie stworzenia programu wyrównywania szans dla terenów popegeerowskich będącego «spłataą swoistego długu, który w stosunku do ludności tych terenów zaciągnęło społeczeństwo w związku z likwidacją PGR „bez odszkodowania”». Jednocześnie za ważne trzeba uznać zawarte w „Raporcie” różnego rodzaju informacje, które świadczą o niewydolności obecnej polityki rynku pracy na terenach popegeerowskich, gdyż powinny one służyć - wraz z rekomendacjami dotyczącymi sytuacji na rynku pracy - stworzeniu programu, którego celem byłoby uzdrowienie sytuacji na popegeerowskich rynkach pracy.

Mając na uwadze powyższe zwracam się do Pani Minister, stosownie do art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r., Nr 14, poz. 147 ze zm.), z uprzejmą prośbą o przedstawienie informacji na temat planowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej działań w tym obszarze.

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich